

VZGOJA V SPODOBNOSTI (1): ČAS OTROŠTVA

Kaj je spodobnost? Na prvi pogled je to občutek sramežljivosti, zaradi katerega drugim ne pokažemo tega, kar je del naše intimnosti. Mnogi bi rekli, da gre preprosto za bolj ali manj spontano obrambo proti nemoralnosti, nekateri pa to zamenjujejo tudi s svetohlinstvom.

Vendar se takšno pojmovanje izkaže za preveč omejeno. To zlahka ugotovimo, če pomislimo, da je tam, kjer ni osebnosti in intimnosti, spodobnost odveč. Živali je ne poznajo.

Poleg tega se ne nanaša samo na slabe ali nizkotne stvari; obstaja tudi spodobnost dobrih reči, kot je, na primer, naravna sramežljivost pred tem, da pokažeš prejete darove.

Spodobnost, obravnavana kot čustvo, vsebuje neprecenljivo vrednost, saj pomeni zavedanje, da človek ima intimnost in ne zgolj javno bivanje; razen tega pa obstaja tudi prava krepost spodobnosti, ki korenini v tem čustvu in ki človeku omogoča, da izbere, kdaj in kako naj samega sebe pokaže osebam, ki ga bodo mogle sprejeti in razumeti tako, kot si zasluži.

VREDNOST OSEBNE INTIMNOSTI

Spodobnost zaobjema globoko antropološko vrednost: brani intimnost moškega ali ženske — njegov najdragocenejši del —, da bi jo lahko razkril v pravi meri, v primernem trenutku, na ustrezen način, v okolju, ki je temu naklonjeno.

V nasprotnem primeru je oseba izpostavljena grdemu ravnanju, oziroma vsaj temu, da ni deležna spoštovanja, ki ji pripada. Celotno z vidika človeka samega je spodobnost potrebna za doseganje in ohranjanje dobre samopodobe, ki je bistven element ljubezni do samega sebe.

Lahko rečemo, da »človeško bitje s spodobnostjo skoraj “nagonsko” izraža potrebo po potrditvi in sprejemanju tega “jaza”, glede na njegovo pravo vrednost.«¹ Pomanjkanje spodobnosti kaže na to, da svoje intimnosti ne štejemo za nekaj izvirnega ali pomembnega, tako da si noben njen del ne zasluži, da ga prihranimo za nekatere osebe, za druge pa ne.

LEPOTA SPODOBNOSTI

Besedo “spodobnost” — če jo razumemo kot čustvo, ali pa kot krepost — lahko uporabljamo na različnih področjih. V svojem najožjem pomenu se nanaša na varovanje telesa; v širšem smislu

¹ Sv. Janez Pavel II., *Splošna avdienca*, 19. 12. 1979.



obsega tudi druga področja intimnosti, kot na primer izražanje čustev; v enem in drugem primeru spodobnost konec koncev brani skrivnost osebe in njene ljubezni.²

Kot splošno načelo lahko rečemo, da spodobnost teži k temu, da bi drugi v nas priznali tisto, kar je v nas najbolj osebno. Kar se tiče telesa, gre za zahtevo po pozornosti do tega, kar lahko navzven sporoča tisto, kar je ekskluzivno in lastno vsakemu človeku (obraz, roke, pogled, kretnje). V tem pogledu je obleka v službi te sposobnosti sporočanja in mora odražati podobo, ki jo človek ima o samem sebi, ter spoštovanje do drugih. Elegantnost in dober okus, čistoča in osebna urejenost so zato prvi pokazatelj spodobnosti, ki zahteva (in nudi) spoštovanje ljudi, ki nas obdajajo. Iz istega razloga se pomanjkanje kreposti na tem področju zlahka začne odražati v surovosti ali v zanemarjanju osebne higijene. Prelat Opus Dei je ob več priložnostih ljudi spodbudil, »naj živijo in branijo spodobnost ter naj prispevajo k ustvarjanju in širjenju mode, ki bo spoštovala dostojanstvo, tako da se uprejo vsiljevanju, ki ne ceni vrednot pristne lepote.«³

Nekaj podobnega velja za bolj duhovni vidik: ta krepost daje red naši notranjosti, skladno z dostojanstvom osebe, in gleda na vezi, ki med ljudmi obstajajo.⁴ Če cenimo intimnost, lastno in drugih ljudi, se lahko damo drugim spoznati v pravi meri v različnih stopnjah izročitve in spoštovanja glede na okolje, v katerem se gibljemo. Na ta način postajajo medosebni odnosi bolj človeški, ker vsak od njih pridobi drugačne značilne poteze; to ne samo napravi našo osebnost privlačnejšo, temveč glede na različne sfere intimnosti, ki jih delimo z drugimi, vodi do veselja v resničnem prijateljstvu.

Pri vzgoji v spodobnosti je zato neizogibno potrebno posredovati izredno pozitiven pomen te kreposti. »Spodobnost, temeljni element osebnosti, lahko na vzgojnem področju obravnavamo kot čuječo zavest v obrambi človekovega dostojanstva in pristne ljubezni.«⁵ Ko pojasnimo globoki pomen spodobnosti — varovanje lastne intimnosti, da bi jo lahko izročili nekomu, ki jo lahko resnično ceni —, je veliko lažje sprejeti in ponotranjiti njene praktične posledice. Potemtakem ne ciljamo toliko na to, da bi se mladi držali določenih meril vedenja na tem področju, temveč da bi to cenili in takšno držo prevzeli kot nekaj temeljnega v strukturi svoje osebnosti.

ZGLED STARŠEV IN DOMAČE OKOLJE

Kot dobro vemo, je dober zgled vedno bistveni element vzgojnega dela. Če starši — in druge starejše osebe, ki živijo doma, npr. stari starši — znajo drug z drugim ravnati zmerno, bodo otroci razumeli, da ti izrazi rahločutnosti in spodobnosti izkazujejo dostojanstvo različnih članov družine. Starši, na primer, si lahko in si morajo izkazovati ljubezen pred otroki, vendar tako, da znajo določene izraze nežnosti prihraniti za intimne trenutke. V tem smislu se je sv. Jožefmarija spominjal domačega vzdušja, ki so ga ustvarili njegovi starši: **Nista si povzročala nerodnih situacij: morda kakšen poljub. Bodite spodobni pred otroki.**⁶ Ne gre za to, da bi ljubezen zavijali v masko

² Prim. *Katekizem katoliške Cerkve*, 2522.

³ Msgr. Javier Echevarría, *Srečanje na Las Palmas de Gran Canaria*, 7. 2. 2004.

⁴ Prim. *Katekizem katoliške Cerkve*, 2521.

⁵ Kongregacija za katoliško vzgojo, *Vzgojne smernice o človeški ljubezni*, 90.

⁶ Sv. Jožefmarija, v: Salvador Bernal, *Mons. Josemaría Escrivá de Balaguer*.



hladnosti, temveč da bi otrokom pokazali potrebo po elegantnosti odnosov, ki ji je pretirano izlivanje čustev tuje.

Vendar pa se izražanje zdrave spodobnosti s tem ne konča. Zaupanje, ki vlada v družini, je združljivo s tem, da se znamo doma obnašati skladno s svojim dostojanstvom. Če dopustimo nekakšno “razpuščenost” glede telesne drže ali oblačenja, kot je npr. pogosta uporaba jutranje halje ali preoblačenje pred otroki, to nazadnje privede do tega, da se doma zniža raven vzdušja in odnosov ter navaja k malomarnosti. Posebna pozornost je potrebna v vročih obdobjih, saj vreme, lahke tkanine in morda tudi dejstvo, da smo na počitnicah, odpirajo vrata nepazljivosti. Seveda ima vsak trenutek in kraj svoje zahteve glede primerne oblačenja, ampak vedno je mogoče ohranjati dostojnost. Lahko se zgodi, da tak način ravnanja včasih trči ob splošno vzdušje okolice, in ***zato je pomembno, da je vaša vzgoja taka, da čisto naravno ustvarjate svoje lastno okolje, s katerim boste dali “pečat” družbi, v kateri živite.***⁷

Če je spodobnost predvsem v zvezi z izražanjem intimnosti, je razumljivo, da mora vzgoja spodobnosti obsegati področje misli, čustev in namenov. Zato se mora zgled v domačem okolju razširiti na način, kako ravnamo z lastno intimnostjo in intimnostjo drugih. Na primer, ne bilo bi vzgojno, če bi se družinski pogovori vrteli o zaupnih rečeh drugih ali spodbujali govoričenje. Poleg možnih prekrškov zoper pravičnost, ki jih lahko predstavlja takšno obnašanje, vodijo tovrstni komentarji do tega, da otroci mislijo, da imajo pravico vmešavati se v intimnost drugih ljudi.

Na podoben način je pomembno bedeti nad tem, kar prihaja v dom preko medijev. V zvezi s temo, o kateri govorimo, ni poglobljena ovira zgolj nespodobnost: temu se je treba seveda vselej izogibati. Nekoliko bolj prikrit je način, s katerim nekateri televizijski programi ali revije izkoriščajo življenje posameznikov za spodbujanje senzacij in trgovske dejavnosti. Včasih se to dogaja nasilno, kar je v nasprotju z etiko novinarskega poklica; včasih pa nastopajoči sami ravnajo nemoralno in se ukvarjajo s tem, da potešijo plehko ali celo bolešno radovednost. Krščanski starši morajo ukrepati, da to “trgovanje” z intimnostjo ne prodre v domače okolje. Morajo pa tudi pojasniti razloge za takšno ravnanje: spoštovanje in pravica do ***legitimne odločitve vsakega človeka, da je to, kar je, da se ne razkazuje, da spodobno obdrži zase svoje radosti, družinske težave in bolečine.***⁸ Izgovor, s katerim običajno opravičujejo takšne oddaje, pravica do informacije ali soglasje nastopajočih, ima svoje omejitve: omejitve, ki izhajajo iz dostojanstva človeške osebe. Nikoli ni moralno krivično oškodovati človeško osebo, četudi to stori oseba sama.

ŽE OD MALEGA

Čut za spodobnost se v človeku prebujata v isti meri, kot odkriva svojo lastno intimnost. Nasprotno pa se majhni otroci pogosto prepuščajo prevladi trenutnega občutja; zato v vzdušju igre in zaupanja zlahka zapadejo v nespodobnost, morda celo brez da bi to posebej opazili. Zaradi tega mora biti v zgodnjih otroških letih vzgojno delo osredotočeno na utrjevanje navad, ki bodo kasneje omogočale razvoj te kreposti. Prav je, na primer, da se takoj naučijo sami umivati in oblačiti. In preden je ta cilj dosežen, je treba poskrbeti, da v teh trenutkih otrok ni pred očmi

⁷ Sv. Jožefmarija, *Pot*, 376.

⁸ Sv. Jožefmarija, *Jezus prihaja mimo*, 69.



bratov in sester. Kolikor je mogoče, je tudi dobro, da se navadijo zapirati vrata svoje sobe, kadar se preoblačijo, in uporabiti zapah na vratih, ko grejo na stranišče.

To so zadeve zdrave pameti, na katere smo morda pozabili v družbi z nekoliko naturalističnimi navadami; njihov cilj je vzgajati v otroku razumsko usvojene navade, ki bodo kasneje omogočale razvoj pravih kreposti. Če torej včasih malček hodi naokrog in teka po hiši ter pri tem pozablja na spodobnost, ne gre dramtizirati, pa tudi ne zaradi tega zganjati smeha — to lahko prihranimo za takrat, ko ga ne bo zraven. Po drugi strani pa je na mestu, da ga ljubeznivo popravimo in pojasnimo, da se ni lepo obnašal. V zadevah vzgoje je pomembno vse, četudi se stvari same po sebi zdijo neznatne, ali da pri tej starosti ne pomenijo nič.

Istočasno se morajo otroci učiti spoštovati intimnost drugih; rodijo se egocentrični in le korak za korakom “odkrivajo”, da drugi ne živijo zaradi njih in da si zaslužijo ravnanje, ki jim ugaja. Ta postopni napredek se lahko udejanja v mnogoterih podrobnostih: ko jih učimo, da potrka na vrata — in seveda počakajo na odgovor —, preden vstopijo v sobo; ali ko jim razložimo, da morajo oditi iz prostora, kadar jim tako rečemo, ker bi odrasli radi govorili na samem. Potrebno je tudi zadrževati njihovo željo — tako značilno za zgodnja leta — po raziskovanju omar in drugih osebnih stvari posameznih stanovalcev, ki živijo doma. Tako se navajajo na to, da cenijo zasebnost drugih, obenem pa odkrivajo svojo lastno zasebno sfero. Postavljajo se tudi temelji za to, da bodo kasneje, ko odrastejo, ne samo znali spoštovati druge kot to, kar so — božji otroci —, temveč bodo tudi sami imeli **tisto dobro spodobnost, ki globoke stvari duše prihrani za intimnost med človekom in njegovim Očetom Bogom, med otrokom, kar mora biti vsak kristjan, in Materjo, ki ga vedno privija v svoj objem.**⁹

J. De la Vega

⁹ Sv. Jožefmarija, članek *La Virgen del Pilar en “El libro de Aragón”*, CAMP, Zaragoza 1976.